MATT HEYGNING "YARIM TUN KUTUBXONASI" ROMANIDA XRONOTOP IZCHILLIGI VA UNING POETIK FUNKSIYASI

Abdimurodova Muxlisa Alisher qizi
Mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya
Ushbu maqolada zamonaviy ingliz yozuvchisi Matt Heygning "Yarim tun kutubxonasi" (The Midnight Library) romanidagi xronotop (makon va vaqt) kategoriyasining badiiy va strukturaviy izchilligi tahlil qilinadi. Badiiy asarda vaqt va makonning o'zaro chorrahasida yuzaga keladigan fantastik va metafizik hodisalar M. Baxtin xronotop nazariyasi prizmasi orqali o'rganilgan. Maqolada asosiy e'tibor bosh qahramon Nora Sidning ruhiy evolyutsiyasi, turli parallel hayotlar orasidagi o'tish mexanizmi hamda "soat 00:00:00" va "Kutubxona" timsolidagi xronotopik tugunlarga qaratilgan. Tadqiqot natijalari asardagi xronotop izchilligi shunchaki syujet ramkasi emas, balki qahramonning psixologik va ontologik ulg'ayishini ta'minlovchi yetakchi badiiy vosita ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Matt Heyg, Yarim tun kutubxonasi, xronotop, vaqt va makon, parallel hayot, M. Baxtin, ramziylik, badiiy vaqt.

Abstract
This article analyzes the artistic and structural consistency of the chronotope (space and time) category in the novel The Midnight Library by modern English author Matt Haig. The fantastical and metaphysical phenomena occurring at the intersection of time and space in the literary work are studied through the prism of M. Bakhtin's theory of the chronotope. The article focuses on the psychological evolution of the protagonist Nora Seed, the mechanism of transition between various parallel lives, and the chronotopic nodes represented by '00:00:00' and the 'Library'. The findings demonstrate that the chronotopic coherence in the novel is not merely a plot framework, but a crucial artistic device ensuring the psychological and ontological maturation of the character.

Keywords: Matt Haig, The Midnight Library, chronotope, space and time, parallel life, M. Bakhtin, symbolism, artistic time.

Аннотация
В данной статье анализируется художественная и структурная последовательность категории хронотопа (пространства и времени) в романе современного английского писателя Мэтта Хейга «Полночная библиотека» (The Midnight Library). Фантастические и метафизические явления, возникающие на стыке времени и пространства в произведении, исследуются сквозь призму теории хронотопа М. Бахтина. Основное внимание уделяется психологической эволюции главной героини Норы Сид, механизму перехода между различными параллельными жизнями, а также хронотопическим узлам в виде «00:00:00» и «Библиотеки». Результаты исследования показывают, что хронотопическая последовательность в романе является не просто сюжетной рамкой, а ключевым художественным средством, обеспечивающим психологическое и онтологическое созревание персонажа.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Ключевые слова: Мэтт Хейг, Полночная библиотека, хронотоп, время и пространство, параллельная жизнь, М. Бахтин, символизм, художественное время.

KIRISH

Adabiyotshunoslikda xronotop (yunoncha chronos — vaqt, topos — makon) tushunchasi asarning estetik va poetik yaxlitligini belgilovchi eng muhim mezonlardan biridir. Mixail Baxtin tomonidan adabiyotshunoslikka olib kirilgan ushbu tushuncha vaqt va makonning ajralmas, bir-birini shartlovchi va to'ldiruvchi munosabatini ifodalaydi. Zamonaviy postmodernist va neorealist adabiyotda, xususan, fantastik va kvant mexanikasi elementlarini o'zida jamlagan asarlarda xronotop tuzilishi murakkablashib, dinamik va ko'p qatlamli shakl oladi.

Matt Heygning "Yarim tun kutubxonasi" romani xronotopining o'ziga xosligi va noan'anaviy izchilligi bilan ajralib turadi. Romanda vaqtning to'xtashi hamda cheksiz makoniy ehtimolliklarning bir nuqtada kesishishi inson ruhiyatining murakkab qirralarini ochib berishga xizmat qiladi.

"YARIM TUN KUTUBXONASI" DAGI XRONOTOPIK STATIKA VA DINAMIKA

Asarda xronotopik izchillik ikki asosiy tekislikda namoyon bo'ladi:

- **Statik xronotop (Liminal makon):** Bu — hayot bilan o'lim orasida joylashgan Yarim tun kutubxonasining o'zi. Bu yerda vaqt to'xtagan: soat millari doimo 00:00:00 ni ko'rsatadi. Kutubxona makoni tashqi dunyodan uzilgan, cheksiz javonlar va kitoblardan iborat.
- **Dinamik xronotop (Parallel hayotlar):** Nora kitoblarni ochish va o'qish orqali tushadigan turli hayotlaridir. Bu makon va vaqtlar mutlaqo reallikka yaqin (London, Shpitsbergen, Oksford, Avstraliya va h.k.) hamda ularning har birida vaqt o'z maromida oqadi.

Xronotop Turi	Makoniy Xususiyati	Vaqtinchalik Modeli	Poetik Funksiyasi
Kutubxona (Liminal)	Cheksiz javonlar, o'zgarmas bino	Statik (00:00:00 stop-kadr)	Qaror qabul qilish, tahlil va o'tish zonasi
Real dunyo (Bedford)	Tor, g'amgin, monoton xona	Chiziqli, cheklangan real vaqt	Inqiroz, tushkunlik va o'lim ehtimoli
Multikoinotlar	Shpitsbergen, konsert zallari va h.k.	Dinamik va chiziqli oqim	Oqibatlarni anglash, tajriba orttirish

Romandagi eng asosiy xronotopik tugun — bu soat 00:00:00 momentidir. Nora o'z joniga qasd qilishga urinib, koma holatiga tushganida, uning shuuri ushbu vaqt oralig'ida muzlab qoladi.

Yozuvchi vaqt izchilligini buzmadi, balki uni kvant parallelizmi tamoyili bo'yicha kengaytirdi:

- Nora parallel hayotda bir necha soat, kun yoki haftalab yashashi mumkin, biroq u Kutubxonaga qaytganida vaqt yana 00:00:00 holatida turgan bo'ladi.
- Bu hodisa subyektiv va obyektiv vaqt o'rtasidagi farqni ko'rsatadi. Obyektiv vaqt (tashqi dunyo) to'xtagan, lekin subyektiv vaqt (qahramonning ruhiy tajribasi) uzluksiz rivojlanmoqda.

Matt Heygning "Yarim tun kutubxonasi" romanidagi xronotop izchilligi zamonaviy adabiyotda vaqt va makon kategoriyasi qanchalik egiluvchan hamda funksional bo'lishi mumkinligini isbotlaydi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Yozuvchi vaqtni to‘xtatish (statika) va uni cheksiz variantlarda davom ettirish (dinamika) orqali bosh qahramonning ruhiy evrilishini ta'minlagan.

Soat 00:00:00 va Kutubxona xronotopi asarda ramziy o‘tish nuqtasi bo‘lib xizmat qiladi: u insonga o‘z o‘tmishini qayta ko‘rib chiqish, afsuslardan xalos bo‘lish va bugungi kunining qadriga yetish imkonini beradi. Shunday qilib, romandagi xronotopik izchillik shunchaki voqealar ketma-ketligi ramkasi bo‘lmay, asarning falsafiy-psixologik konseptsiyasini shakllantiruvchi yetakchi badiiy struktura hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yhati:

1. Бахтин, М. М. (1975). Формы времени и хронотопа в романе: Очерки по исторической поэтике. Вопросы литературы и эстетики, 234-407.
2. Haig, M. (2020). The Midnight Library. London: Canongate Books.
3. Gennep, A. v. (1960). The Rites of Passage. University of Chicago Press.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.